

אגדה היום

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד סביב הדף היומי >> ה-יא מרחשון >> בבא מציעא מא-מז

כסף גלוי וכסף סמוי

רקע

המשנה עוסקת בדיני שמירה, במצבים שבהם אדם שהופקד על כסף שמר עליו באופן שאינו ראוי. משם עוברת הגמרא לאמרה המורה לשמור על הכסף ביד.

הכוונה ללימוד עצמי

שאלות

מה היחס בין האמרות? למה טוב שהכסף יהיה ביד, אם הברכה שורה רק בדבר הסמוי מן העין? ולהפך, למה טוב שהמון או סכום יהיו נסתרים, אם אדם אמור דווקא שכספו יהיה מזומן לו?

מה ההבדל בין "סמוי מן העין" ובין "שאינן העין שולטת בו"? האם מדובר בהדרכות כלכליות בלבד, או שיש להן גם משמעות רוחנית?

כיווני חשיבה

בדומה לפעם הקודמת, כדאי לשים לב שאותו חכם אמר את שלוש האמירות בגמרא (רבי יצחק), כך שלא מדובר במחלוקת בין גישות שונות וכדומה. חייב להימצא הסבר שמיישב את שתי האמרות יחד.

האגדה: בבא מציעא מב א

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: לְעוֹלָם יִהְיֶה כֶּסֶף שֶׁל אָדָם מְצוּי בְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים יד) "וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ".

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: לְעוֹלָם יִשְׁלַשׁ אָדָם מְעוֹתָיו, שְׁלִישׁ בְּקִרְקַע וְשְׁלִישׁ בְּפִרְקַמְטִיא וְשְׁלִישׁ תַּחַת יָדוֹ.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר הַסְּמוּי מִן הָעֵינַי, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כח) "יֵצוּ ה' אֶתְךָ אֶת הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיךָ".

תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר שְׂאֵין הָעֵינַי שׁוֹלְטִת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יֵצוּ ה' אֶתְךָ אֶת הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיךָ".

תָּנָו רַבִּנּוּן: הַהוֹלֵךְ לָמַד אֶת גְּרָנוֹ, אוֹמֵר: "יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתִּשְׁלַח בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ". הַתְּחִיל לָמַד אוֹמֵר:

"בְּרוּךְ אַתָּה הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בְּכָרִי הַזֶּה".

מִדָּד וְאַחַר כֵּן בֵּרַךְ, הָרִי זוֹ תְּפִלַּת שְׁוֹא, לְפִי שְׂאֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה, לֹא בְּדָבָר הַשְּׂקוּל וְלֹא בְּדָבָר הַמְּדוּד וְלֹא בְּדָבָר הַמְּנוּי, אֶלָּא בְּדָבָר הַסְּמוּי מִן הָעֵינַי, שֶׁנֶּאֱמַר: "יֵצוּ ה' אֶתְךָ אֶת הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיךָ"

(הגרסה המנוקדת - מתוך אתר "דעת")

אגודת העינים

גיליון 52 | בבא מציעא מא-מז
כסף גלוי וכסף סמוי

שותפות עסקית עם הברכה האלוקית *העמיקה בסוּאיה*

"שמתם לב שאתם משלמים אלף שקל בחודש לתכנית בבנק שאין לכם מושג מהי?"

"לא, אין לנו מושג, אנחנו בכלל לא מסתכלים על הנתונים האלה. הברכה שורה רק בדבר הסמוי מן העין"

יועץ כלכלי ממוצע ימליץ לאדם הפרטי או למשפחה לעקוב אחרי ההכנסה החודשית, להיות מודע להוצאות, להיות עם עין פקוחה כלפי חשבון הבנק. האגדה, לעומת זאת, ממליצה לאדם שכספו יהיה נסתר ממנו – אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין. אין הכוונה רק למיקום של הכסף במקום נסתר, אלא גם לאי-ידיעה על הסכום המדויק של הכסף, שהרי מרגע שאדם ספר את התבואה שלו – הברכה לא תשרה בה יותר. מה יקרה אם כולנו נשאיר את כל הכסף בבנק בלי לדעת מה קורה איתו? אולי במקום לזכות לברכה, יתברר שהמינוס שלנו הולך ותופח ללא ידיעתנו?

האמרה המוכרת היא שלישית בסדרה של שלוש אמרות. אם מסתכלים על האמרה הראשונה – היא נראית אחרת לגמרי מהשלישית. האמרה הראשונה, שלכאורה היא זו שקשורה לנושא המשנה ובגללה העניין עלה כאן בגמרא, מדריכה את האדם שהכסף יהיה מצוי בידו. לשים את הכסף בכיס צדדי או אחורי שהכסף יכול ליפול ממנו, זו רשלנות, ובכלל צריך שהכסף יהיה גלוי וזמין לאדם. שהמזומנים יהיו באמת מזומנים. במצב כזה הכסף כלל אינו סמוי מן העין.

את הכסף המיועד לשימוש אדם אמור לנהל באחריות מלאה ומתוך תשומת לב מוחלטת, אבל הברכה שורה בחלקו השני של הכסף, החלק הנסתר.

האמרה האמצעית עושה סדר ומשלבת בין ההדרכות: היא אומרת שצריך לחלק את הכסף לשלושה חלקים – חלק מזומן, חלק בקרקע

(אפשר להבין שהכוונה לשמור באדמה, ואפשר להבין שהכוונה להשקעה בנדל"ן) וחלק למסחר. כלומר, אדם צריך לדאוג לסכום כסף זמין לשימוש, לסכום שמור שבו הוא אינו נוגע ולסכום שמוכרים וקונים בו, ומטרתו להגדיל את עצמו ולהפיק רווחים. אם האמרה השלישית נשמעה כמו חינוך לחוסר אחריות כלכלית, האמרה הראשונה והשנייה נשמעות יותר מדי כמו הדרכות כלכליות. עם כל הכבוד לגמרא, עצות לניהול חשבון הבנק אנחנו יכולים להפנות גם לבנקאי שלנו או ליועץ ההשקעות. למה שהגמרא תגיד לנו איך לחלק את כספנו ומה לעשות בו?

נראה מהאמרה האמצעית שלכל ההדרכות יש מקום. יש צורך בכסף מזומן וגם בכסף סמוי מן העין, ובלבד שכל אחד יהיה משהו. שהמזומן יהיה באמת מוכן לשימוש ולפעולה בעזרתו, והכסף השמור בצד יישאר בצד. אפשר להוסיף שכשם שלכל אחת מדרכי השמירה של הכסף יש חשיבות, לכל אחת יש גם תפקיד רוחני. הגישה הכלכלית של האדם המאמין צריכה לנוע בין "בידך" ובין "יצו ה' את הברכה". בין שליטה ועשייה אקטיבית ובין קבלת שפע מלמעלה. את הכסף המיועד לשימוש אדם אמור לנהל באחריות מלאה ומתוך תשומת לב מוחלטת, אבל הברכה שורה בחלקו השני של הכסף, החלק הנסתר. המעורבות האלוקית היא במקום שבו האדם מוריד הילוך, אפילו לוקח צעד אחד אחורה, מתוך מודעות שהקדוש ברוך הוא מנהל את העניינים באמת.

בשיתוף פעולה כזה בין ההשתדלות לביטחון, יזכה האדם גם לקבל שפע מגבוה, וגם לדאוג שהיא תישמר ואף תישאר פרי בעולם הזה.

הברכה שמתוכך –

סמויה מן העין

מכשנות האלצה

**רבי לוי יצחק מברדיצ'ב,
קדושת לוי, פרשת כי תבוא**

הכלל, כי יש שהבורא ברוך הוא משפיע טובות, שדרכו לרחם על עמו ישראל ומשפיע טובות וברכות על עמו ישראל, וזהו השפע הוא שפע מגולה ונראה טוב.

ויש שהבורא ברוך הוא משפיע טובות על עם קדוש בהתעוררות התחתונים, והשפע הטוב הנשפע מהבורא ברוך הוא הוא בהתעוררות התחתונים,

השפע ההוא הוא בלבוש, ובתחילה נראה לא טוב, רק אחר כך בא הטוב, ונמצא הטוב הוא סתום.

וזהו 'יצו ה' אתך את הברכה', הנשפע מכחך מהמת התעוררות שלך,

זהו 'אתך את הברכה', הברכה הנשפע מאתך, מהמת התעוררות שלך,

זהו הברכה הוא 'באסמיק', דבר הסמוי מן העין, כלומר הטוב הוא סתום וגנוז.